

ΙΟΝΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ

ΣΧΟΛΗ ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

ΤΜΗΜΑ ΞΕΝΩΝ ΓΛΩΣΣΩΝ ΜΕΤΑΦΡΑΣΗΣ ΚΑΙ ΔΙΕΡΜΗΝΕΙΑΣ

**ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ ΑΠΟ ΤΑ ΓΑΛΛΙΚΑ ΠΡΟΣ ΤΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΕΝΟΣ
ΑΠΟΣΠΑΣΜΑΤΟΣ ΑΠΟ ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ «LA FORÊT DE TRONÇAIS» ΤΗΣ
ΖΟÉ VIOT (ΣΕΛΙΔΕΣ 129-146)**

**TRANSLATION FROM FRENCH TO GREEK OF AN EXTRACT FROM THE
BOOK “LA FORÊT DE TRONÇAIS” BY ZOÉ VIOT (PAGES 129-146)**

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΤΑΞΑΚΗΣ ΙΩΑΝΝΗΣ

Ξ2020043

ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΕΠΟΠΤΕΙΑΣ

ΦΙΛΙΑΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ

ΣΑΛΤΑΠΗΔΑΣ ΧΡΗΣΤΟΣ

ΑΘΗΝΑ

Σεπτέμβριος 2024

*Μετάφραση από τα γαλλικά προς τα ελληνικά ενός αποσπάσματος από το
βιβλίο «La Forêt de Tronçais» της Zoé Viot (σελίδες 129-146)*

*Translation from French to Greek of an extract from the book “La Forêt
de Tronçais” by Zoé Viot (pages 129-146)*

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

1. ΠΡΟΛΟΓΟΣ.....	5
2. ΚΥΡΙΟ ΣΩΜΑ / ΜΕΤΑΦΡΑΣΜΑ.....	6
3. ΠΡΩΤΟΤΥΠΟ ΚΕΙΜΕΝΟ.....	19
4. ΣΧΟΛΙΑ	31
4.1 ΣΧΟΛΙΑΣΜΟΣ ΤΗΣ ΜΕΤΑΦΡΑΣΤΙΚΗΣ ΕΝΤΟΛΗΣ	31
4.2 ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΟΥ ΚΕΙΜΕΝΟΥ ΑΦΕΤΗΡΙΑΣ.....	31
4.2.1 ΚΑΤΑΝΟΗΣΗ ΤΟΥ ΠΡΩΤΟΤΥΠΟΥ.....	31
4.2.2 ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ ΚΑΙ ΤΟΥ ΥΦΟΥΣ.....	32
4.2.3 ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΕΣ ΚΑΙ ΓΛΩΣΣΙΚΕΣ ΔΙΑΦΟΡΕΣ	33
4.3 ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΤΩΝ ΜΕΤΑΦΡΑΣΤΙΚΩΝ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΩΝ.....	34
4.4 ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΗΣ ΠΟΙΟΤΗΤΑΣ ΤΗΣ ΜΕΤΑΦΡΑΣΗΣ	38
5. ΕΠΙΛΟΓΟΣ.....	39
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΑΝΑΦΟΡΕΣ.....	40

1. ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Η παρούσα πτυχιακή εργασία έχει ως στόχο την ιδανικότερη δυνατή μεταφραστική προσέγγιση, από τη γαλλική προς την ελληνική γλώσσα, ενός αποσπάσματος του μυθιστορήματος *La forêt de Tronçais* της Zoé Viot, καθώς επίσης και μια σχετικά εις βάθος ανάλυση του πρωτοτύπου αλλά και των δυσκολιών και των προκλήσεων που αντιμετωπίστηκαν κατά τη μεταφραστική διαδικασία. Το πρωτότυπο πρόκειται για ένα λογοτεχνικό έργο κοινωνικού χαρακτήρα που κυκλοφόρησε τον Απρίλιο του 2023 από τον μικρό εκδοτικό οίκο Héliopoles που εδρεύει στο 11^ο διαμέρισμα του Παρισιού. Η Zoé Viot γεννήθηκε το 1975 στην περιοχή της Touraine και εγκαταστάθηκε στο Παρίσι στα 18 της όπου και σπούδασε γραφικές τέχνες. Αν και γραφίστρια στο επάγγελμα, ο εκδοτικός οίκος Héliopoles, αφού ανακάλυψε το ταλέντο της στη διήγηση ιστοριών το 2019 μέσα από ένα μπλογκ που είχε ξεκινήσει η ίδια και στο οποίο διηγούταν την ιστορία της -όχι και τόσο εύκολης- ζωής της με τρόπο χιουμοριστικό, της πρότεινε να γράψει ένα βιβλίο και, κάπως έτσι, έγραψε το πρώτο της έργο που κατά κάποιον τρόπο αποτελεί μια αυτοβιογραφία της, σε μορφή μυθιστορήματος. Το *La forêt de Tronçais* ήταν το δεύτερο βιβλίο της και τώρα ετοιμάζει και το τρίτο της. Διάβασα το επιλεγθέν βιβλίο το καλοκαίρι του 2023 και, έχοντας πάντα κατά νου τη συμβουλή του καθηγητή και επόπτη μου, ότι για να μεταφράσουμε ένα λογοτεχνικό έργο ενός συγγραφέα, καλό είναι να έχουμε διαβάσει πρώτα ολόκληρο το συγγραφικό του έργο, προτού ξεκινήσω να μεταφράζω το απόσπασμα του *La forêt de Tronçais* για την πτυχιακή μου εργασία, έκρινα ορθό να διαβάσω πρώτα και το πρώτο βιβλίο της συγγραφέως. Ξεκίνησα να μεταφράζω το απόσπασμα που επέλεξα την άνοιξη του 2024 και το καλοκαίρι του ίδιου έτους ολοκλήρωσα την πτυχιακή μου εργασία, με την πολύτιμη και συνεχή υποστήριξη και βοήθεια του επόπτη μου, κυρίου Δημήτρη Φίλια, αλλά και της ίδιας της κυρίας Zoé Viot, η οποία με πολλή προθυμία μου έλυσε διάφορες απορίες που μου προέκυψαν κατά την ανάλυση του κειμένου.

2. ΚΥΡΙΟ ΣΩΜΑ / ΜΕΤΑΦΡΑΣΜΑ

Πέμπτη 27 Μαΐου

Εδώ και δύο εβδομάδες, ο Σουλβαίν επικοινωνούσε με τα μεσιτικά γραφεία της περιοχής για να εκτιμήσει την αξία του σπιτιού της Αμαράντ. Αποφάσισε να επιλέξει το γραφείο Σαρπεντιέ στο Σεριγί, γιατί η γυναίκα που του απάντησε στο τηλέφωνο είχε σέξι φωνή και ο Σουλβαίν ήταν περίεργος να δει πώς ήταν στην όψη. Την ξανακάλεσε για να κανονίσει ραντεβού αλλά, λίγο πριν το κλείσει, του εξήγησε ότι ήταν η βοηθός του κ. Σαρπεντιέ, με τον οποίο και θα γινόταν η συνάντηση.

Απογοητευμένος, ο Σουλβαίν περίμενε να δει έναν κοκκαλιάρη με εφαρμοστό κοστούμι και ατημέλητα, λαδωμένα μαλλιά. Αλλά όχι, ο άνδρας που έβγαине αργά από το αυτοκίνητό του ήταν ηλικιωμένος και έμοιαζε με ντετέκτιβ κακής γερμανικής σειράς. Φορούσε ένα απροσδιόριστου χρώματος αδιάβροχο και κάτι παλιά παπούτσια, τα τακούνια των οποίων πατούσε λες κι ήταν εσπαντρίγιες. Σαν κάποιον που τον έβγαλαν από το κρεβάτι του εξαιτίας πυρκαγιάς ή εφόδου της αστυνομίας. Έφτιαξε πρόχειρα μια τούφα των γκρίζων του μαλλιών με τη μεγάλη του χερούκλα και τα μακριά του νύχια, άναψε ένα τσιγάρο και γύρισε προς τον Σουλβαίν, με τα χέρια πίσω από την πλάτη.

- Καλημέρα, του είπε ο Σουλβαίν, ο οποίος δεν ήταν πλέον πολύ σίγουρος αν ο επισκέπτης αυτός ήταν ο ίδιος που περίμενε. Είστε εδώ για την εκτίμηση του ακινήτου;
- Ναι, του απάντησε ο άνδρας δίνοντάς του το χέρι του. Φιλίπ Σαρπεντιέ.

Χωρίς να πει τίποτα άλλο, σταύρωσε τα χέρια του, εξέτασε την πρόσοψη και έριξε ένα διακριτικό ρέψιμο. Ο Σουλβαίν δεν μπορούσε να το πιστέψει. Από πού είχε βγει αυτός ο τύπος;

- Αυτό λοιπόν ήταν το σπίτι της γιαγιάς μου που απεβίωσε πρόσφατα, της Αμαράντ Σαρζάν. Ίσως τη γνωρίζατε;
- Όχι.

- Α. Καλώς, δεν πειράζει, παραδέχτηκε ο Σουλβαίν ο οποίος άρχισε να συνηθίζει τα μικρά σημάδια προσοχής που συνόδευαν κάθε αναφορά του θανάτου της Μαράντ. Ελάτε, να σας συνοδεύσω μέσα.

Ο Σουλβαίν μπήκε πρώτος στο σπίτι.

- Λοιπόν, εδώ, η είσοδος, λειτουργική, νομίζω είναι αρκετά φωτεινή και πολύ πρακτική για τα παλτά και τις μπότες...

Ο Σουλβαίν σταμάτησε. Δεν ήταν δική του δουλειά να πείσει τον Σαρπεντιέ να πουλήσει το σπίτι του!

- Τέλος πάντων, σας αφήνω να το δείτε μόνος σας, λέει.

Ο άνδρας μπήκε στο σαλόνι, στάθηκε στη μέση του δωματίου και κοίταξε γύρω του.

- Πείτε μου λοιπόν προς τι αυτό το ντεκόρ. Πρέπει να γίνει όλο από την αρχή.
- Με συγχωρείτε;
- Είναι ξεπερασμένο... τα μπιμπελό, τα τραπέζια... Θα πρέπει να γκρεμίσουμε τα παράθυρα και να τα αντικαταστήσουμε με τζαμαρίες και να βάλουμε και πλακάκι. Θα φώτιζε τον χώρο.
- Δεν σας έφερα εδώ για να μου δώσετε συμβουλές διακόσμησης ούτε και για να εκφράσετε την προσωπική σας άποψη για την επίπλωση του οικογενειακού μου σπιτιού. Θα ήθελα να κάνετε μια εκτίμηση και να μου δώσετε μια τιμή πώλησης, όπως είπα και στη συνάδελφό σας στο τηλέφωνο.

Γύρισε προς το μέρος του Σουλβαίν.

- Πάντα τόσο παρεξηγίαρηδες είστε εσείς οι πρωτευουσιάνοι, ε; Τέλος πάντων, εντάξει!

Ο Σαρπεντιέ τού έδωσε μια στην πλάτη. Πλησίασε στο τζάκι και έδειξε την τεφροδόχο.

- Είναι κάποιος από την οικογένειά σας μέσα;
- Η γιαγιά μου.

Ο Σαρπεντιέ περιεργάστηκε τη φωτογραφία της λιμνούλας.

- Συγχωρείστε με που επανέρχομαι, αλλά ποιος βάζει τέτοιες αηδίες στο σπίτι του; Τέλος πάντων, δεν θα πω κάτι άλλο.

Η καταχνιά στη φωτογραφία μιας λιμνούλας που ήταν πάνω από το τζάκι δημιουργούσε μια γαλήνια, αλλά και ελαφρώς στενάχωρη και μυστικιστική ατμόσφαιρα. Ο Σουλβαίν είπε να δώσει μια τελευταία ευκαιρία σ' αυτόν τον βλάκα προτού τον διώξει απ' το σπίτι του.

- Εάν προτιμάτε να φέρω έναν από τους συναδέλφους σας για να κάνει την εκτίμηση αυτή, μη διστάσετε να μου το πείτε.
- Όχι, όχι, εντάξει, την κάνω αμέσως τώρα.

Με το σημειωματάριο στο χέρι, ο μεσίτης έκανε μια γύρα το σπίτι, πήρε διάφορες μετρήσεις και κράτησε σημειώσεις. Έκανε μερικές ερωτήσεις για τη συντήρηση του καυστήρα, για το πόσο παλιός είναι ο βόθρος και για την κατάσταση της σκεπής, προτού στρογγυλοκαθίσει στον καναπέ.

- Καθίστε παρακαλώ, του είπε ο Σουλβαίν. Ο άλλος δεν σήκωσε το κεφάλι, η μύτη πάντα προς το σημειωματάριό του.
- Όσον αφορά το κτίσμα, είμαστε εντάξει, είναι καλά διατηρημένο και με ένα γερό συγκρίσμα μπορούμε να το παρουσιάσουμε ως κάτι αξιοπρεπές. Η αγορά εξάλλου αυτήν την περίοδο είναι ιδιαίτερα ανοδική στις δεύτερες κατοικίες. Πιστεύω πως θα μπορούσε να φύγει σε λιγότερο από χρόνο εάν δεν είστε κι εσείς πολύ άπληστος. Χοντρικά έχουμε πάνω κάτω 120 τ.μ. Ας πούμε ότι μπορούμε να πιάσουμε εκατό χιλιάρικα βάζοντας στην αγγελία λέξεις-κλειδιά που πουλάνε: «Στην καρδιά του δάσους του Τρονσέ, καταπράσινο κομμάτι γης, για λάτρεις της φύσης, ήσυχο», καταλάβατε τι εννοώ.

Αυτό που κυρίως βλέπω, σκέφτηκε ο Σουλβαίν, είναι ότι θα έχει περάσει νερό κάτω από τις γέφυρες μέχρι να πουλήσεις εσύ το σπίτι μου. Συνόδευσε τον Σαρπεντιέ μέχρι έξω, τον ευχαρίστησε, πήρε την επαγγελματική του κάρτα και ξαναέκλεισε απαλά πίσω του την πόρτα.

Αυτός ο μπουρτζόβλαχος του άνοιξε τα μάτια. Η Λε Καμπότ είχε ξαναζωντανέψει, οι μυρωδιές του σπιτιού τού ήταν πλέον οικείες και ο Σουλβαίν είχε δεθεί με τον κόσμο

της γιαγιάς του, ο οποίος πήρε πάλι ζωή από την παρουσία της. Η Αμαράντ είχε πάντοτε πολύ ιδιαίτερο γούστο στη διακόσμηση και ο Σουλβαίν αισθανόταν καλά εκεί μέσα. Οι τοίχοι ήταν σκούροι: πράσινο του θάμνου στο σαλόνι, μπλε του παγωνιού στο υπνοδωμάτιο και ανθρακί στην κουζίνα. Τα δωμάτια είχαν χαρακτήρα, ακόμη και αν ο φωτισμός ήταν λίγο λιγότερο έντονος. Οι κουρτίνες, τα μαξιλάρια, οι ινδικές κουβέρτες - όλα αυτά τα σχέδια ανταποκρίνονταν και συμπλήρωναν το ένα το άλλο σε μια αρμονία κόκκινων αποχρώσεων που ζέσταιναν τα άλλα χρώματα. Ακόμη και η ίδια η μητέρα του αναγνώριζε στη Μαράντ ένα έμφυτο ταλέντο στη διακόσμηση. Λοιπόν, το σπίτι αυτό δεν θα το πουλούσε, θα το κρατούσε. Δεν είχαν σημασία τα χρήματα, θα τα έβγαζε πέρα αλλιώς.

Σάββατο 29 Μαΐου

Ο Σουλβαίν πέρασε μπροστά από το νεκροταφείο καθώς πήγαινε στο Σεριγί. Από τη συζήτησή του με τον Γκυστάβ Γκουσώ, κάθε φορά σκεφτόταν τον μαρκήσιο του Μπωκαίρ. Είναι πραγματικά δυνατόν να θαφτεί κανείς όρθιος πάνω στο άλογό του; Ο πέτρινος σταυρός πάνω στον τάφο του πατέρα του ήταν ορατός από τον δρόμο πάνω από το περιτείχισμα του νεκροταφείου. Το ότι ξαναήρθε με αυτόν τον τρόπο κοντά στον τάφο του Ζοζέφ, ξαναζωντάνεψε στη μνήμη του αυτόν τον άνθρωπο ο οποίος – όπως τώρα συνειδητοποιούσε – δεν έφυγε ποτέ πραγματικά από τις σκέψεις του από τότε που έφτασε στη Λε Καμπότ. Η Ελιάν ποτέ της δεν του μίλησε για την ταφή. Είχε καν παρευρεθεί; Και αυτός πού ήταν; Το μωρό, δηλαδή, του οποίου ο πατέρας θαβόταν σε αυτό το νεκροταφείο στην επαρχία, όπου ποτέ κανείς δεν θα ερχόταν ξανά. Πλέον, πώς θα μοιάζει κι αυτός μέσα στο φέρετρό του; Πώς να ήταν ντυμένος; Από ποιον; Ο Σουλβαίν είχε ακούσει ότι τα νύχια των νεκρών συνεχίζουν να μεγαλώνουν για πολύ και μετά τον θάνατο. Να είχε μετατραπεί σε μούμια; Σε σώμα μαραμένο με δόντια που εξέχουν; Το φάντασμα του νεότερου από αυτόν πατέρα του τον στοίχειωνε ξανά. Σαν σήμερα πριν 36 χρόνια πέθανε ο Ζοζέφ. Η πανταχού παρουσία του – ή μάλλον, η πανταχού απουσία του – οδήγησε τον Σουλβαίν προς τα κάγκελα του νεκροταφείου. Είχε να έρθει εδώ από την κηδεία του παππού του. Οι ταφόπλακες ήταν παλιές, γκρίζες και καλυμμένες με βρύα και το νεκροταφείο ήταν έρημο. Ο φύλακας του νεκροταφείου του Περ Λασέζ είχε δίκιο, είναι λίγοι οι εν ζωή που επισκέπτονται τους νεκρούς και ο

Συλβαίν εξακολουθούσε να μην καταλαβαίνει γιατί η μητέρα του δεν ερχόταν ποτέ. Εντόπισε τον μεγάλο σταυρό και ανέβηκε τον διάδρομο που οδηγούσε στον οικογενειακό τάφο. Η επιγραφή, παρά τα χρόνια, ήταν ακόμη ευανάγνωστη.

Ζοζέφ Σαρζάν

3 Σεπτεμβρίου 1947 – 29 Μαΐου 1974

Ένα γυάλινο βάζο με ένα μπουκέτο από κίτρινα τριαντάφυλλα ήταν πάνω στον τάφο. Τα λουλούδια ήταν φρέσκα και το νερό καθαρό. Ο Συλβαίν κοίταξε γύρω του λες και θα ξεφύτρωνε κάποιος να του εξηγήσει πώς έφτασε εκεί αυτό το μπουκέτο. Ποιος από ‘δω θυμάται τον πατέρα του; Πρόκειται άραγε για κάποια υπηρεσία; Μια εξυπηρέτηση που είχε ζητήσει η Αμαράντ σε κάποιον για όταν εκείνη δεν θα μπορούσε να βρίσκεται στη Λε Καμπότ στις 29 Μαΐου κάθε έτους; Ένα συμβόλαιο συντήρησης που είχε υπογράψει; Ο Συλβαίν, έκπληκτος και λίγο συγκινημένος, πέρασε λίγα λεπτά όρθιος μπροστά στον τάφο, με το μυαλό του άδειο. Βγήκε από το νεκροταφείο, ξαναέκλεισε την πύλη και περπάτησε ως τον φούρνο. Η Ντολορές τον υποδέχτηκε με ένα διακριτικό χαμόγελο που πρόδιδε συνενοχή. Ερχόταν συχνά, από εδώ και στο εξής θα αποκτούσε σιγά σιγά την ιδιότητα του τακτικού πελάτη.

- Καλημέρα! (Δεν τολμούσε ακόμη να την αποκαλέσει με το μικρό της όνομα, περίμενε να του το ζητήσει). Τυχαίνει να γνωρίζετε κατά τύχη ποιος έχει αναλάβει τη συντήρηση του νεκροταφείου;
- Κανείς, μπορείτε να πάτε να το διαπιστώσετε. Γεμάτο λειχήνες και όλα τα συναφή είναι εκεί μέσα. Εγώ θα τα περνούσα όλα μία με ένα ρουντούπ...
- Παρόλα αυτά ο τάφος του πατέρα μου είναι γεμάτος λουλούδια και αναρωτιέμαι ποιος τα έβαλε.

Η Ντολορές πάγωσε.

- Μα για όνομα του θεού, είστε ο γιος του Σαρζάν! Δεν σας αναγνώρισα. Ώστε έτσι! Δεν του μοιάζετε καθόλου, έτσι εξηγείται. Ζαν Πιερ, έλα να δεις, δεν πρόκειται να το πιστέψεις, ο καινούργιος μας πελάτης, εδώ, είναι ο γιος του Ζοζέφ Σαρζάν.

Ο φούρναρης ήρθε κοντά στη γυναίκα του στο μαγαζί.

- Αλήθεια; Άρα επιστρέψατε σπίτι! Θα μπορούσα να σας ρωτήσω που την αποτεφρώσατε, τη γιαγιά σας; Ξέραμε ότι είχε πεθάνει αλλά τίποτε παραπάνω...
- Αποτεφρώθηκε στο Παρίσι και έφερα τις στάχτες της στη Λε Καμπότ.
- Α, και την τεφροδόχο θα την βάλετε μέσα στον τάφο;
- Αυτή είναι μία επιλογή. Εντωμεταξύ, ψάχνω να βρω ποιος συντηρεί τον τάφο, στο νεκροταφείο. Σήμερα είναι η επέτειος του θανάτου του πατέρα μου και βρήκα σε ένα όμορφο βάζο στον τάφο του ένα μεγάλο μπουκέτο με κίτρινα τριαντάφυλλα.
- Τριαντάφυλλα; Τότε λογικά πρέπει να είναι από την Αρλέτ. Την Αρλέτ Ντεφραίν. Είναι μια φίλη της Αμαράντ, ασχολείται με την καλλιέργεια κηπευτικών στο Αινέ-λε-Σατώ. Θα τη ρωτήσω, αν θέλετε.
- Είναι πολύ ευγενικό εκ μέρους σας, σας ευχαριστώ. Θα πάω να τη δω ο ίδιος, μην ενοχλείστε.

Η Ντολорές και ο Ζαν Πιερ, ακίνητοι, τον ακολούθησαν με το βλέμμα τους μέχρις ότου μπήκε στο αυτοκίνητό του.

Στον δρόμο της επιστροφής προς τη Λε Καμπότ, ο Σουλβαίν περνούσε μπροστά από την αστυνομία. Τι κι αν οι αστυνομικοί είχαν πληροφορίες σχετικές με το δυστύχημα του πατέρα του; Δεν είχε σκεφτεί αυτήν την πιθανότητα. Τώρα είναι η ώρα να δοκιμάσει την τύχη του. Έκανε αναστροφή και πάركαρε το αυτοκίνητο μπροστά από τον γκρι τσιμεντένιο κύβο της δεκαετίας του '50. Ανέβηκε τα τρία σκαλοπάτια της εισόδου και ρώτησε τον νεαρό φύλακα αν υπάρχουν αρχεία που να μπορεί να συμβουλευτεί στα οποία να είναι καταγεγραμμένα τα οδικά ατυχήματα που έχουν συμβεί στην κοινότητα. Ο αστυνομικός τού ζήτησε να κάνει λίγη υπομονή και πήγε να ρωτήσει τον προϊστάμενό του. Ο Σουλβαίν κάθισε σε ένα παγκάκι και περιεργαζόταν την περιοχή γύρω του, περιμένοντάς τον να επιστρέψει. Μπεζ λεκιασμένος λινοτάπητας, σκονισμένος φίκος, ένα παλιό ημερολόγιο, ξεθωριασμένες αφίσες προσλήψεων... είναι μερικές στιγμές που αισθάνεται πολύ μακριά από τη ζωή του στο Παρίσι. Ο νεαρός

άνδρας ξαναήρθε μαζί με έναν αστυνομικό μεγαλύτερης ηλικίας που κάλεσε τον Σουλβαίν σε ένα γραφείο.

- Ψάχνω πληροφορίες σχετικά με το δυστύχημα που κόστισε τη ζωή στον πατέρα μου, τον Ζοζέφ Σαρζάν, στις 29 Μαΐου του 1974, εδώ, στο Σεριγί.
- Α! Είστε ο εγγονός της Αμαράντ!
- Ναι, απάντησε ο Σουλβαίν.
- Τα συλλυπητήριά μου για τη γιαγιά σας.
- Ευχαριστώ.
- Στενάχωρο γεγονός, ο θάνατος του μπαμπά σας.

Ο Σουλβαίν ενοχλήθηκε. Του *μπαμπά* του; Μιλάνε για ένα δυστύχημα που συνέβη πριν παραπάνω από τριανταπέντε χρόνια, για έναν άνδρα που δεν είχε γνωρίσει ποτέ ο αστυνομικός και που είχε πεθάνει σε μια ηλικία την οποία έχει ήδη ξεπεράσει κατά πολύ.

- Ε... ναι. Μήπως τυχαίνει να έχετε κάποια αναφορά για το δυστύχημα;
- Λοιπόν, τα ψηφιοποιημένα αρχεία του τμήματος φτάνουν μέχρι το 1980. Για πιο παλαιά συμβάντα, δεν γνωρίζω, θα πρέπει οπωσδήποτε να πάτε στο Βισύ ή στο Κλερμόν, εκτός εάν υπάγεται στο Τμήμα Δημόσιας Ασφαλείας της Μουλέν. Είστε όμως τυχερός, γιατί έχουμε κάτι σαν ημερολόγιο που κράτησε ο Ζαν-Πωλ Τεβενέ για την περίοδο μεταξύ 1950 και 1980. Σας λέει κάτι το όνομά του;
- Ε... όχι.
- Α! Παρόλα αυτά είναι γνωστός εδώ. (Ο Σουλβαίν χάνει έναν πόντο, το νιώθει). Ήταν ένας πολύ σχολαστικός δεκανέας. Ενώ βγήκε στη σύνταξη, ποτέ δεν κατάφερε πραγματικά να σταματήσει τη δουλειά και είτε το πιστεύετε είτε όχι, συνέχισε να σημειώνει τα πάντα σε αυτό που πλέον αποκαλούμε «το Τεβενέ». Μας άφησε αλλά το έργο του παραμένει ζωντανό. Περιμένετε, θα το ψάξω.

Ξαναήρθε κρατώντας ένα μεγάλο αρχείο μητρώου που τοποθέτησε στο γραφείο. Το άνοιξε και άρχισε να το ξεφυλλίζει ενδελεχώς, σαλιώνοντας τον δείκτη του δακτύλου του που και που.

- Ποια είπατε ότι είναι η ημερομηνία;
- 29 Μαΐου 1974.
- Α, ε πείτε το λοιπόν ότι είναι η σημερινή ημερομηνία!
- Ακριβώς.

Ο άνδρας γυρίζει αργά τις σελίδες του μητρώου, σαν να χαζεύει κάποιο οικογενειακό άλμπουμ φωτογραφιών.

- Μα αυτό είναι τρελό! Είχα ξεχάσει τελείως αυτήν την ιστορία.

Ο Σουλβαίν κάθεται ίσια και προσπαθεί να διαβάσει ανάποδα την παράγραφο. Τα διάφορα γεγονότα του παρελθόντος έχουν καταγραφεί από τον Ζαν-Πωλ Τεβενέ προσεκτικά και χωρίς μπουτζούρες, με μπλε μελάνι.

- Περί τίνος πρόκειται; Μπορείτε να μου διηγηθείτε;
- *«Κακοποιά στοιχεία επισκέφτηκαν το κάστρο των Εσάντ, το οποίο παρέμενε άδειο από τότε που πέθανε η τελευταία του ιδιοκτήτρια. Τα παρκέ δάπεδα και τα καλούπια είχαν ξηλωθεί, μάλλον οι άνθρωποι αυτοί έψαχναν για κάποιον θησαυρό. Αφού δεν βρήκαν τίποτα, στράφηκαν στα τζάκια και τα μάρμαρα, σαν αποζημίωση για να μην φύγουν με άδεια χέρια. Στον χώρο βρέθηκαν μπουκάλια και υπολείμματα ενός πλουσιοπάροχου γεύματος. Η ειδεχθής επίθεση ξεπερνά ακόμη και τη φαντασία: Το επικήδειο εκκλησάκι των κόμηδων του Βιλπέλ, μέσα στο πάρκο, βρέθηκε βεβηλωμένο. Σπασμένες πλάκες, παραβιασμένα φέρετρα, οστά έξω από τον τάφο. Η αστυνομία δεν θα παραβλέψει να διερευνήσει αυτήν τη φρικτή υπόθεση προκειμένου να βρεθούν οι ένοχοι των βάρβαρων αυτών πράξεων».*
- Τι σχέση έχουν αυτά με το δυστύχημα;
- Ποιο δυστύχημα;
- Το δυστύχημα στο οποίο σκοτώθηκε ο πατέρας μου.
- Α, συγγνώμη. Καμία σχέση δεν έχουν. Απλώς ξαναβρήκα αυτήν την απίστευτη ιστορία. Όπως και να 'χει, όλες αυτές τις υποθέσεις τις ξεχνάμε γρήγορα, ε; Ορίστε, και αυτή εδώ: «24 Φεβρουαρίου 1973: ο Ζυλ Γραντιέ ανακάλυψε ένα πάρα πολύ σπάνιο αντικείμενο στο χωράφι του με τα παντζάρια. Επρόκειτο για κάτι κωνικό, μεταλλικό και με παράξενα εξογκώματα. Αυτός ο τεράστιος κόνδυλος

βρέθηκε στην άκρη ενός αυλακιού, γεγονός που αποδεικνύει ότι δεν έπεσε κάθετα από τον ουρανό, αλλά από μια πολύ οξεία γωνία. Ο Ζυλ πήγε το εύρημά του στον κ. Βικτόρ Γκρεζάτ, έναν πρώην καθηγητή λυκείου που ήταν σε διακοπές μαζί μας, για ανάλυση. Σύμφωνα με τις πρώτες εξακριβώσεις, δεν επρόκειτο ούτε για κάποιον λιωμένο πύραυλο αεροσκάφους, όπως νόμιζα, ούτε και για μετεωρίτη. Το αντικείμενο εστάλη στο πανεπιστήμιο, για να συνεχιστεί η υπόθεση».

- Σας πειράζει αν δούμε κατευθείαν την 29^η Μαΐου 1974; Έχω αγωνία να δω αν αυτός ο κύριος σημείωσε κάτι σχετικό με το δυστύχημα.
- Καλά, εντάξει, πηγαίνω, απάντησε ο αστυνόμος. Εμπρός, ο κύριος είναι βιαστικός. Πάντα βιαστικοί είναι.
- Ποιοι;
- Εσείς.
- Δηλαδή;
- Οι Παριζιάνοι.

Ο Σουλβαίν δεν αντέδρασε. Ήταν κοντά στον στόχο του. Δεν ήταν η κατάλληλη στιγμή για να υψώσει ανάστημα.

- Ωραία. Το δυστύχημα, λοιπόν;
- Ποια είναι η ημερομηνία, μου λέτε άλλη μία φορά;
- 29 Μαΐου 1974.
- Λοιπόν... 1974... Ιανουάριος, Φεβρουάριος, Μάρτιος, Απρίλιος και ορίστε, Μάιος. Ωπ, ωπ, περιμένετε, αυτό εδώ έχει πλάκα... «17 Μαΐου: Ορισμένοι άνθρωποι, με την άθλια παιδεία τους, θεώρησαν πολύ έξυπνο να επιδίδονται σε πράξεις βανδαλισμού εις βάρος της κοινότητας. Όλες οι κατευθυντήριες πινακίδες στο κέντρο της πόλης είτε ξεριζώθηκαν είτε τσακίστηκαν μέσα στη νύχτα, γεγονός που μας κάνει να αναρωτηθούμε για το πόσοι ήταν οι κακοποιοί αλλά και για τον πιθανό εξοπλισμό τους. Οι νεαροί αυτοί χαβαλέδες άφησαν μόνο τις πινακίδες απαγόρευσης εισόδου, οι οποίες ήταν γυρισμένες ανάποδα, απαγορεύοντας στην ουσία την πρόσβαση στους λάθος δρόμους. Η υπηρεσία συντήρησης και

καθαρισμού οδών ήδη δυο μέρες μετά εργαζόταν για να αποκαταστήσει τις ζημιές, οι οποίες παρόλα αυτά ξεπερνούν τα 2.500 φράγκα».

Ο Σουλβαίν δεν είπε τίποτα. Ο αστυνομικός χαζογέλασε, σήκωσε το κεφάλι, είδε το βλέμμα του και γύρισε ακόμη μερικές σελίδες.

- Πάμε, πάμε. 29 Μαΐου 1974. Εδώ είμαστε. «Ένα κυκλοφοριακό ατύχημα σημειώθηκε στη διασταύρωση της οδού Γκαργκούιγ και του δρόμου της εκκλησίας στις 10:40. Ένα Renault 4L, οδηγούμενο από έναν κ. Ρομπέρ Σαρλ, 54 ετών, τεχνικό πράκτορα καπνού, κάτοικο της Ντιζόν, συγκρούστηκε με το Simca 1500 του κ. Ζαν-Μαρί Ρουαγιέ, ενός εμπόρου που κατοικούσε εδώ και λίγο καιρό στο Σεν-Μπονέ-Τρονσέ. Ο άνδρας επιβεβαίωσε ότι δεν είχε δει το στοπ και νόμιζε ότι είχε προτεραιότητα έναντι του άλλου οδηγού. Μικρές οι ζημιές, λίγη στραπατσαρισμένη λαμαρίνα, αλλά πρέπει να σημειωθεί ότι είναι η τέταρτη φορά που συμβαίνει ατύχημα σε αυτή τη διασταύρωση εντός του έτους. Η θέση της ταμπέλας του στοπ πρέπει σίγουρα να επανεξεταστεί».
- Τίποτα σχετικό με τον πατέρα μου εν τέλει.
- Α! Έβγαλε σχεδόν μια κραυγή ο αστυνόμος, το έχω! Είναι ακριβώς από κάτω.

Ο άνδρας γυρίζει το μητρώο ούτως ώστε να μπορεί να το διαβάσει ο Σουλβαίν και βάζει τον δείκτη του στην τελευταία σειρά: «Θάνατος του Ζοζέφ Σαρζάν».

- Τι, αυτό είναι όλο; Είναι παράλογο, λέει ο Σουλβαίν, απογοητευμένος. Διηγείται με κάθε λεπτομέρεια μια σύγκρουση και δεν αναφέρει τίποτα για το δυστύχημα στο οποίο σκοτώθηκε ένας άνθρωπος την ίδια ημέρα; Δεν βγάζει νόημα!
- Πράγματι δεν είναι πολύ περιγραφικός σχετικά με αυτό ο Ζαν-Πωλ, συμφώνησε ο συνομιλητής του.

Το μονοπάτι με τα κίτρινα τριαντάφυλλα ίσως να είναι πιο ενδιαφέρον. Στη Λε Καμπότ, ο Σουλβαίν βρήκε τη διεύθυνση του αγροκτήματος της Αρλέτ Ντεφραίν σε ένα ροζ προσπέκτους, διακοσμημένο με κουνέλια και λαχανικά και καρφιτωμένο στον πίνακα από φελλό πάνω από το τηλέφωνο με τον αριθμό που έχει μείνει απαράλλαχτος εδώ και πολλές δεκαετίες. Θα πρέπει τιμής ένεκεν να πληρωθεί σίγουρα ο επόμενος λογαριασμός. Η Μαράντ θα χανόταν για τα καλά εάν κοβόταν αυτή η γραμμή. Θα πάει

να δει την Αρλέτ αύριο. Άλλη μια αφίσα, ακριβώς δίπλα, τράβηξε την προσοχή του Σουλβαίν. Ήταν μια έκκληση για δωρεές σε έναν σύλλογο, τον Terr'Allier. Η απόστροφος ήταν ακόμη εκεί και τα έκανε όλα χειρότερα. Η φωτογραφία στο μπροστινό μέρος έδειχνε μια ομάδα νεαρών γλεντζέδων, ελεύθερων κι ωραίων, στα χωράφια το ηλιοβασίλεμα.

Ένα κείμενο παρουσίαζε τον σύλλογο.

Ο Terr'Allier είναι ένας σύλλογος, το καλλιτεχνικό πεδίο του οποίου έγκειται στην πειραματική οπτικοακουστική που εφαρμόζεται στην ύπαιθρο. Οι δημιουργοί του συλλόγου υπερασπίζονται τη διεπιστημονική δημιουργία και δημιουργούν γέφυρες μεταξύ του βίντεο, της μουσικής, του σύγχρονου χορού και των τεχνών του δρόμου για να επανασχεδιάσουν τον τρόπο ζωής μας, τη σχέση μας με τον χρόνο, τον χώρο και το έδαφος και, σε ευρύτερο επίπεδο, να αξιολογήσουν εκ νέου τη σχέση μας με το ζωντανό στοιχείο. Ο αγροτικός και πολιτιστικός μας σύλλογος οργανώνει την ευμετάβλητη ελκυστικότητα της περιοχής, μέσω της εγκάρσιας απάντησης, που είναι ο πολιτισμός. Επηρεάζει την οικονομία και τον τρόπο ζωής, προσφέρει υπηρεσίες και δημιουργεί συνδέσμους.

Γύρισε το προσπέκτους. Ένας καστανός, σγουρομάλλης άνδρας αγκαλιάζει μια ξανθιά γυναίκα. Είναι χαμογελαστοί και νέοι, αλλά η φωτογραφία δεν είναι χθεσινή. Είναι ντυμένοι όπως ο κόσμος ντυνόταν τη δεκαετία του '80.

Ο ιδρυτής του Terr'Allier, Ζωρζ-Αντέλ Μαρακουριάν, άσκησε πολλά επαγγέλματα (βοηθός έρευνας στην ωκεανογραφία, μπάρμαν, εκπαιδευτικός, ταχυδακτυλουργός) και έζησε σε πολλές χώρες. Καλλιτέχνης, ποιητής, ηθοποιός και πάνω από όλα αριστοτέχνης της κοινοτικής ζωής, εγκαθίσταται με τη γυναίκα του στο Αλλιέ το 1987.

Ο Σουλβαίν χαμογέλασε. Θα είχε πολύ ενδιαφέρον να γνώριζε αυτούς τους δύο.

Κάθισε στον κήπο, στον ήλιο, με μια στοίβα από παλιά τεύχη του *Paris-Match* που βρήκε κάτω από την ντουλάπα του υπονοματίου της γιαγιάς και του παππού του. Ο Αντονί Ντελόν και η Στεφανί ντε Μονακό ζούσαν ένα παθιασμένο ειδύλλιο το 1984.

Ένα λευκό Peugeot 205 εμφανίστηκε στη στροφή του δρόμου. Το αυτοκίνητο επιβράδυνε περνώντας μπροστά από το σπίτι και η οδηγός το περιεργαζόταν επίμονα. Φρέναρε απότομα και σταμάτησε στην άκρη του δρόμου. Μια γυναίκα γύρω στα 50, με κοκκινωπό δέρμα και προγναθισμό, βγήκε από το αυτοκίνητο, από το οποίο έλειπε ένα τάσι, και χτύπησε την πόρτα. Ήταν ψηλή, αρκετά μεγαλόσωμη, είχε κοντά γκρίζα μαλλιά και φορούσε μια ολόσωμη τζιν φόρμα. Φώναζε στον Σουλβαίν πάνω από τον φράχτη με τους θάμνους.

- Είστε ο Σουλβαίν Σαρζάν;
- Ναι.
- Θεέ μου! Σουλβαίν! Δεν θα σε αναγνώριζα, πόσο έχεις μεγαλώσει! Είμαι η Αρλέτ Ντεφραίν, με θυμάσαι; Έχουμε ιδωθεί μια-δυο φορές εδώ, στη Λε Καμπότ, όταν ήσουν μικρός.

Τα νέα κυκλοφορούν γρήγορα, σκέφτηκε ο Σουλβαίν.

- Είναι πολύ αμυδρές οι αναμνήσεις μου, λυπάμαι...
- Τα έμαθα για τη γιαγιά σου. Η κακομοίρα η Αμαράντ. Θα μείνεις καθόλου;
- Ναι.
- Μάλλον δεν θα το θυμάσαι, αλλά ασχολούμαι με την καλλιέργεια κηπευτικών και έχω ένα μικρό αγρόκτημα στον δρόμο του Αινέ.
- Έχω ακούσει να μιλάνε για αυτό. Σκεφτόμουν να έρθω αύριο να αγοράσω λαχανικά.
- Δεν υπάρχει καν λόγος να μετακινηθείς! Με καλείς την Πέμπτη πριν το μεσημέρι για να παραγγείλεις και στα φέρνω την Παρασκευή το απόγευμα. Έχουμε επίσης και κρέας και γαλακτοκομικά, είμαστε πολλοί παραγωγοί. Όλα καλής ποιότητας και φρέσκα.
- Πουλάτε και λουλούδια;
- Ναι, καμιά φορά, ανάλογα την εποχή.
- Έχετε τριαντάφυλλα αυτήν την περίοδο;
- Ναι...

Η Αρλέτ έσμιξε ένα φρύδι.

- Κίτρινα;
- Κίτρινα, κόκκινα, ροζ, λευκά... έχουμε μια πολύ μικρή παραγωγή τριαντάφυλλων κήπου, γιατί;
- Εσείς βάλατε ένα μπουκέτο πάνω στον τάφο του πατέρα μου, χθες;

Η Αρλέτ φάνηκε αναστατωμένη για μια στιγμή αλλά γρήγορα ανέκτησε την ψυχραιμία της.

- Ξέρεις, όλοι πιστέψαμε ότι η γιαγιά σου θα θαβόταν εδώ, οπότε είπα να διανθίσουμε τον τάφο, παρόλο που δεν είναι μέσα. Δεν έπρεπε;
- Όχι όχι, φυσικά, είναι πολύ ευγενικό που τη σκεφτήκατε, σας ευχαριστώ.

Το μεγάλο μυστήριο των τριαντάφυλλων είχε πλέον λυθεί και ο Σουλβαίν αισθανόταν λίγο χαζός, καθώς δεν είχε μάθει τίποτα για τον πατέρα του. Η έρευνα αυτή εξελίχθηκε σε εμμονή.

- Όλα όσα καλλιεργείτε είναι βιολογικά;
- Ναι κύριε! Διαβεβαίωσε η Αρλέτ. Δώσε μου τη διεύθυνσή σου, γλύκα.

Έβγαλε ένα σπιράλ τετράδιο και ένα μασημένο διαφημιστικό στυλό από την μπροστινή τσέπη της φόρμας της και σημείωσε τη διεύθυνση του Σουλβαίν.

- Πηγαίνω ούτως ή άλλως πράγματα στον Γκυστάβ, τον γείτονά σου, οπότε μην διστάσεις.
- Τον Γκυστάβ Γκουσώ;
- Ακριβώς. Μια παλιά γνωριμία της γιαγιάς σου, απάντησε η Αρλέτ με ένα μικρό χαμόγελο. Είναι σαν τις αρκούδες που δεν βγαίνουν ποτέ από τη φωλιά τους αλλά επειδή μου κάνει μεγάλες παραγγελίες, πηγαίνω συχνά προς τα 'κει. Λέει ότι τα ζώα είναι καλύτερα από τους ανθρώπους, κάτι που δεν είναι τελείως λάθος αλλά και πάλι...

Η Αρλέτ Ντεφραίν έσκασε στα γέλια, ξαναμπήκε στο αυτοκίνητό της και έφυγε μέσα σε ένα σύννεφο από καυσαέρια.

3. ΠΡΩΤΟΤΥΠΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

Jeudi 27 mai

Depuis deux semaines, Sylvain contacte les agences immobilières de la région pour faire estimer la maison d'Amarante. Il se décide pour l'agence Charpentier, à Cérilly, car la femme qui lui a répondu a une voix sexy et Sylvain est curieux de voir à quoi elle ressemble. Il la rappelle pour convenir d'un rendez-vous mais, juste avant de raccrocher, elle lui précise qu'elle est l'assistante de M. Charpentier, qui viendra en personne.

Résigné, Sylvain s'attend à voir débarquer un maigri- chon en costume cintré, le cheveu fuyant et gominé. Mais non, l'homme qui sort lentement de sa voiture est âgé et ressemble à un détective de mauvaise série allemande. Il est vêtu d'un imperméable à la couleur indéfinissable et porte de vieilles chaussures dont il écrase le talon comme s'il s'agissait d'espadrilles. On dirait un homme sorti du lit par un incendie ou une descente de police. Il recoiffe vaguement une touffe de cheveux gris de sa grosse patte aux ongles longs, allume une cigarette et se dirige vers Sylvain, les mains dans le dos.

—Bonjour, lui dit Sylvain qui n'est plus très sûr que ce visiteur soit celui qu'il attend.

Vous venez pour l'estima- tion de la maison ?

—Ouais, lui répond l'homme en lui tendant la main. Philippe Charpentier.

Sans rien dire de plus, il croise les bras, examine la façade et émet un petit rot discret. Sylvain n'en revient pas. D'où sort ce gars ?

—Voilà, c'était la maison de ma grand-mère qui est dé- cédée récemment, Amarante Sargent, peut-être que vous la connaissiez?

—Non.

—Ah. Bon, c'est sans importance, concède Sylvain qui commençait à prendre l'habitude des petites marques de sollicitude qui accompagnaient à chaque fois la mention du décès de Marrante. Venez, je vous fais entrer.

Sylvain précède Charpentier dans la maison.

—Donc ici, l'entrée, fonctionnelle, assez claire je trouve et bien pratique pour les manteaux et les bottes...

Sylvain s'interrompt. Ce n'est quand même pas à lui de convaincre Charpentier de vendre sa maison !

—Bon, bref, je vous laisse visiter par vous-même, re- prend-il.

L'homme pénètre dans le salon, s'immobilise au milieu de la pièce et regarde autour de lui.

—Bonjour la déco, dites donc. Il faut tout refaire.

—Je vous demande pardon ?

—C'est daté, quoi, les bibelots, les tableaux... Faudrait péter les fenêtres pour faire des baies vitrées, mettre du carrelage. Ça éclaircirait.

—Je ne vous ai pas fait venir pour des conseils de décoration et encore moins pour votre avis personnel sur l'aménagement de ma maison de famille. Je voudrais que vous me donniez une estimation de son prix de vente, comme je l'ai dit au téléphone à votre collaboratrice.

Il se retourne vers Sylvain.

—Toujours aussi susceptibles, les citadins, hein. Allez, cool !

Charpentier lui donne une grande tape dans le dos. Il s'approche de la cheminée et désigne l'urne funéraire.

—C'est quelqu'un de votre famille là-dedans ?

—Ma grand-mère.

Charpentier contemple la photo de l'étang.

—Quand même, pardon d'y revenir, hein, mais qui accroche des merdes pareilles chez soi ? C'est glauque, non ? Bon bref, je dis ça, je dis rien.

La brume de la photo de l'étang fait planer sur la cheminée une atmosphère paisible, un peu triste, mais recueillie, résignée. Sylvain donne une dernière chance à ce bourrin avant de le sortir de chez lui.

—Si vous préférez que je fasse venir l'un de vos confrères pour réaliser cette estimation, n'hésitez pas à me le dire.

—C'est bon, c'est bon, on y va.

Calepin en main, l'agent immobilier fait le tour de la maison, prend des mesures et des notes. Il s'enquiert de l'entretien de la chaudière, de l'âge de la fosse septique et de l'état de la toiture avant de s'asseoir lourdement dans le canapé.

—Asseyez-vous, je vous en prie, lui dit Sylvain. L'autre ne relève pas, le nez dans son calepin.

—En termes de bâti, on est bons, ça a été bien entretenu et avec un grand ménage on peut en faire quelque chose de présentable. Le marché est assez porteur en ce moment, pour les résidences secondaires, je pense que ça pourrait partir en moins d'un an si vous n'êtes pas trop gourmand. Il y a 120 m² grosso merdo, disons qu'on peut tenter 100 000 € avec les mots-clés qui vont bien : « En plein cœur de la forêt de Tronçais, terrain arboré, amoureux de la nature, au calme », vous voyez, quoi.

Ce que je vois surtout, pense Sylvain, c'est que de l'eau sera passée sous les ponts avant que tu vendes ma maison. Il raccompagne Charpentier, le remercie, prend sa carte de visite et referme doucement la porte derrière lui.

Ce rustre lui a ouvert les yeux. Les Cabottes ont repris vie, les odeurs de la maison sont désormais les siennes et Sylvain s'est attaché à l'univers de sa grand-mère, ranimé par sa présence. Amarante a toujours eu un goût très personnel en matière de décoration et Sylvain se sent bien, ici. Les murs sont foncés, vert buisson dans le salon, bleu paon dans la chambre et anthracite dans la cuisine, les pièces ont du caractère même si la luminosité en pâtit un peu. Les rideaux, les coussins, les plaids d'indienne, tous ces imprimés se répondent et se complètent dans une harmonie de teintes rouges qui réchauffent les autres couleurs. Sa mère elle-même reconnaissait à Marrante un talent

inné pour la décoration. Alors cette maison, il ne va pas la vendre, il va la garder. Tant pis pour l'argent, il se débrouillera autrement.

Samedi 29 mai

Sylvain passe devant le cimetière quand il va à Cérilly. Depuis sa conversation avec Gustave Goussaud, il pense à chaque fois au marquis de Beaucaire. Est-ce vraiment possible d'être enterré debout sur son cheval ? La croix en pierre qui surplombe la tombe de son père est visible depuis la route par-dessus le mur d'enceinte. Cette proximité nouvelle avec la sépulture de Joseph ravive le souvenir de cet homme qui n'a, il s'en rend compte, jamais vraiment quitté ses pensées depuis son arrivée aux Cabottes. Eliane ne lui a jamais parlé de l'enterrement. Y avait-elle même assisté ? Où était-il, lui, le bébé dont on enterrait le père dans ce cimetière de campagne où personne ne viendrait plus jamais ? À quoi ressemble-t-il, désormais, dans son cercueil ? Comment a-t-il été habillé ? Par qui ? Sylvain a entendu dire que les ongles des cadavres continuaient à pousser longtemps après la mort. Est-ce qu'il s'est transformé en momie, corps desséché aux dents proéminentes ? Le fantôme de ce père plus jeune que lui le hante à nouveau. Joseph est mort il y a 36 ans aujourd'hui. Son omniprésence – omniabsence, plutôt – entraîne Sylvain vers la grille du cimetière. Il n'est pas revenu ici depuis les obsèques de son grand-père. Les pierres tombales sont anciennes, grises et couvertes de mousse, le cimetière est désert. Le conservateur du Père-Lachaise a raison, rares sont les vivants qui rendent encore visite aux morts et Sylvain ne s'explique toujours pas pourquoi sa mère ne vient jamais. Il aperçoit la grande croix et remonte l'allée qui mène à la tombe familiale. L'inscription, malgré les années, est toujours bien lisible.

Joseph Sargent

3 septembre 1947 - 29 mai 1974

Un vase en verre contenant une brassée de roses jaunes est posé sur la tombe. Les fleurs sont fraîches, l'eau est propre. Sylvain regarde autour de lui comme si quelqu'un allait surgir et lui expliquer la présence de ce bouquet. Qui se souvient de son père, ici ? Est-ce un service qu'Amarante a demandé à quelqu'un quand elle ne peut pas être aux Cabottes le 29 mai ? Un contrat d'entretien qu'elle a souscrit ? Sylvain, surpris et un peu ému, passe quelques minutes debout devant la tombe, l'esprit vide. Il sort du cimetière, referme le portail, marche jusqu'à la boulangerie. Dolorès l'accueille avec un petit sourire de connivence. Il vient souvent, désormais, il obtiendra bientôt le statut de client régulier.

— Bonjour ! (Il n'ose pas encore l'appeler par son prénom, il attend d'y être invité.)
Sauriez-vous par hasard, qui s'occupe de l'entretien du cimetière ?

— Personne, il suffit d'aller voir. C'est lichen et compagnie là-dedans. Je te passerais tout ça au *roundeupe* moi...

— Pourtant la tombe de mon père est fleurie et je me demande bien par qui.

Dolorès s'est figée.

— Ah mais bon sang, vous êtes le fils Sargent ! Je n'arrivais pas à vous remettre. Ça alors ! Vous ne lui ressemblez pas du tout, ça explique. Jean-Pierre, viens voir, tu ne me croiras jamais, notre nouveau client, là, c'est le fils de Joseph Sargent.

Le boulanger rejoint sa femme dans la boutique.

— Vraiment ? Vous êtes de retour au pays, alors ! Je peux vous demander où vous l'avez inhumée, votre grand-mère ? On a su qu'elle était décédée mais rien d'autre...

— Elle a été incinérée à Paris et j'ai rapporté ses cendres aux Cabottes.

— Ah, et l'urne vous allez la mettre dans le caveau ?

— C'est une option. En attendant, je cherche à savoir qui entretient la tombe, au cimetière. C'est l'anniversaire de la mort de mon père aujourd'hui et il y a un grand bouquet de roses jaunes dans un joli vase.

— Des roses ? Alors ça doit être Arlette. Arlette Defraine. C'est une amie d'Amarante, elle est e à Ainay-le-Château. Je lui demanderai, si vous voulez.

— C'est gentil, merci, je vais aller la voir moi-même, ne vous dérangez pas.

Dolorès et Jean-Pierre, immobiles, le suivent du regard jusqu'à ce qu'il ait rejoint sa voiture.

Sur la route du retour vers les Cabottes, Sylvain passe devant la gendarmerie. Et si les gendarmes avaient des informations sur l'accident de son père ? Il n'avait pas pensé à cette possibilité, c'est le moment de tenter sa chance. Il fait demi-tour, gare la voiture devant le cube en béton gris des années 1950. Il gravit les trois marches de l'entrée et demande au jeune planton s'il existe des archives consultables répertoriant les accidents de la route survenus dans la commune. L'agent lui demande de patienter et part se renseigner auprès de son supérieur. Sylvain s'assied sur un banc et détaille les lieux en attendant son retour. Linoléum beige moucheté, ficus poussiéreux, calendrier périmé, affiches de recrutement aux couleurs passées, il y a des jours où il se sent très loin de sa vie parisienne. Le jeune homme revient, accompagné d'un gendarme plus âgé qui l'invite à le suivre dans un bureau.

—Je cherche des informations sur l'accident qui a coûté la vie à mon père, Joseph Sargent, le 29 mai 1974 ici, à Cérilly.

—Ah ! vous êtes le petit-fils d'Amarante !

—Oui, répond Sylvain.

—Toutes mes condoléances, pour votre grand-mère.

—Merci.

—Triste affaire, le décès de votre papa.

Sylvain s'agace. Son *papa* ? Ils évoquent un accident survenu il y a plus de trente-cinq ans, un homme qu'il n'a pas connu, mort à un âge qu'il a maintenant largement dépassé.

—Hé oui. Vous auriez un compte rendu de l'accident, par hasard ?

—Alors, les archives numérisées du département remontent jusqu'en 1980. Pour les événements antérieurs, je ne sais pas, il faut sûrement aller à Vichy ou à Clermont, à moins que ça ne soit à la DDSP de Moulins. Mais vous avez de la chance, nous avons une sorte de journal de bord, tenu entre 1950 et 1980 par Jean-Paul Thévenet. Son nom vous dit quelque chose ?

—Heu... non.

—Ah ! Pourtant il est connu, ici. (Sylvain perd un point, il le sent bien). C'était un brigadier très tatillon. Parvenu à la retraite, il n'a jamais vraiment réussi à raccrocher et croyez-le ou non, il a continué à tout noter dans ce qu'on appelle maintenant « le Thévenet ». Il nous a quittés mais son œuvre lui survit. Attendez, je vais le chercher.

Il revient avec un gros registre qu'il pose sur son bureau. Il l'ouvre et le feuillette méticuleusement en léchant son index de temps à autre.

— Quelle date, vous dites ?

— 29 mai 1974.

—Ah, mais c'est la date d'aujourd'hui, dites donc !

—C'est exact.

L'homme tourne lentement les pages du registre. On dirait qu'il regarde un album de photos de famille.

—C'est fou ça ! J'avais complètement oublié cette histoire.

Sylvain se redresse et tente de lire le paragraphe à l'envers. Les faits divers du passé ont été consignés par Jean- Paul Thévenet avec soin et sans rature, à l'encre bleue.

—De quoi s'agit-il ? Vous me racontez ?

— *« Le château des Esseintes, vacant depuis le décès de sa dernière propriétaire, a été visité par des malfaiteurs. Les parquets et les moulures ont été crevés, probablement ces gens étaient-ils à la recherche d'un trésor. Bredouilles, ils se sont retournés contre les cheminées et les marbres, emportés en compensation. Des bouteilles et des reliefs de festin ont été retrouvés sur place. L'odieuse visite dépasse ensuite l'imagination : la chapelle funéraire des comtes de Villepail, dans le parc, a été découverte profanée. Dalles brisées, cercueils violés, ossements sortis du tombeau. La brigade ne manquera pas d'enquêter à propos de cette affaire consternante pour trouver les coupables de ces actes barbares. »*

—Quel est le rapport avec l'accident ?

—Quel accident ?

—L'accident où mon père est mort.

— Ah. Pardon. Aucun. Je suis juste retombé sur cette histoire rocambolesque. Quand même, toutes ces affaires, on oublie vite, hein. Tiens, et ça, là : « 24 février 1973 : *un objet des plus hétéroclite a été découvert par Jules Grandier au beau milieu de son champ de betteraves. La chose est conique, métallique et présente des protubérances étranges. Cet énorme tubercule a été ramassé au bout d'un sillon, ce qui prouve qu'il n'est pas tombé du ciel à la verticale mais selon un angle de chute très aigu. Jules a apporté sa trouvaille à M. Victor Greuzat, ancien professeur de lycée en vacances parmi nous à des fins d'analyse ; selon les premières constatations, il ne s'agit ni d'une roquette d'avion fondue comme je le pensais, moi, ni d'une météorite. L'objet a été envoyé à l'université, affaire à suivre.* »

—Ça vous ennuie si on passe directement au 29 mai 1974 ? Je suis impatient de savoir si ce monsieur a noté quelque chose à propos de l'accident.

—Oui, ça va, j'y viens, réplique le gendarme. Allez, monsieur est pressé. Ils sont toujours pressés.

—Qui ?

—Vous autres.

—C'est-à-dire ?

—Les Parisiens.

Sylvain ne relève pas. Il touche au but. Ce n'est pas le moment de se braquer.

—Bon. Et l'accident, alors ?

—Quelle date, redites voir ?

—29 mai 1974.

—Alors... 1974... janvier, février, mars, avril et voilà mai. Oh, oh, attendez, c'est cocasse... « 17 mai : *Certaines gens, d'une éducation déplorable, ont cru très spirituel de se livrer à des actes de vandalisme dans la commune. Tous les panneaux directionnels du centre-ville ont été déracinés ou pliés dans la nuit, ce qui ne manque pas d'interroger sur le nombre de malandrins et leur éventuel équipement. Ces petits rigolos n'ont épargné que les panneaux de sens interdits qui, eux, ont été tournés*

dans le mauvais sens, interdisant l'accès des mauvaises routes. La voirie était à pied d'œuvre dès le surlendemain pour rétablir l'ordre et réparer les dégâts qui s'élèvent tout de même à plus de 2 500 francs. »

Sylvain ne dit rien. Le gendarme glousse, relève la tête, surprend son regard et tourne encore quelques pages.

—On y va, on y va. 29 mai 1974. J'y suis. *« Un accident de la circulation s'est produit à l'intersection de la rue de la Gargouille et de la rue de l'église à 10 h 40. Une Renault 4L, conduite par un M. Robert Charles, 54 ans, agent technique des tabacs, demeurant à Dijon, a percuté la Simca 1 500 de M. Jean-Marie Royer, commercial de son état, domicilié à Saint-Bonnet-Tronçais depuis peu. L'homme affirme n'avoir pas vu le stop et pensait avoir priorité sur l'autre conducteur. Peu de dégâts, un peu de tôle froissée, mais il est à noter que c'est la 4e fois qu'un accrochage se produit à ce carrefour dans l'année, l'emplacement du panneau de signalisation serait sûrement à revoir. »*

—Rien à voir avec mon père, finalement.

—Ah ! crie presque le gendarme, je l'ai ! C'est juste en dessous.

L'homme tourne le registre pour que Sylvain puisse lire et place son index sur la dernière ligne : *« Mort de Joseph Sargent. »*

—Quoi, c'est tout ? C'est absurde, dit Sylvain, dépité. Il raconte un accrochage en détail et ne mentionne rien de l'accident où un homme s'est tué le même jour ? Ça n'a pas de sens !

—C'est vrai qu'il n'est pas bavard sur ce coup-là, le Jean-Paul, approuve son interlocuteur.

La piste des roses jaunes sera peut-être plus intéressante. Aux Cabottes, Sylvain trouve l'adresse de l'exploitation d'Arlette Defraigne sur un prospectus rose, bordé de lapins et de légumes, épinglé sur le tableau en liège au-dessus du téléphone au numéro inchangé depuis plusieurs décennies. Il faudra veiller à ce que la prochaine facture soit honorée, Marrante serait complètement morte si cette ligne était coupée. Il ira voir Arlette demain. Une autre affichette, juste à côté, attire l'attention de Sylvain. C'est un appel

aux dons pour une association, Terr'Allier. L'apostrophe a encore sévi. La photographie du recto montre un groupe de jeunes fêtards, libres et beaux, dans les champs au coucher du soleil.

Un texte présente l'association.

Terr'Allier est un collectif dont le champ artistique est celui de l'audiovisuel expérimental appliqué à la ruralité. Les créateurs de l'association défendent la création pluridisciplinaire et lancent des ponts entre la vidéo, la musique, la danse contemporaine et les arts de la rue pour réinventer nos modes de vie, notre rapport au temps, à l'espace, au territoire et plus largement de repenser notre relation avec le vivant. Notre tiers-lieu agricole et culturel organise l'attractivité protéiforme du territoire via la réponse transversale qu'est la culture. Elle influe sur l'économie et les modes de vie, offre des services et crée du lien.

Il retourne le prospectus. Un homme brun et frisé enlace une femme blonde. Ils sont souriants, jeunes, mais la photo ne date pas d'hier. Ils sont vêtus à la mode des années quatre-vingt.

Le fondateur de Terr'Allier, Georges-Adel Marakourian, a exercé de nombreux métiers (assistant de recherche en océanographie, barman, enseignant, magicien) et vécu dans plusieurs pays. Artiste, poète, comédien et surtout artisan de la vie en commun, il s'installe dans l'Allier avec sa femme en 1987.

Sylvain sourit. Ces deux-là seront aussi intéressants à rencontrer.

Il se pose dans le jardin, au soleil, avec une pile de vieux numéros de *Paris-Match* trouvée sous l'armoire de la chambre de ses grands-parents. Anthony Delon et Stéphanie de Monaco vivaient une idylle passionnée en 1984. Une Peugeot 205 blanche apparaît au détour du virage. La voiture ralentit en passant devant la maison et la conductrice le dévisage avec insistance. Elle freine brusquement et se range sur le bas-côté. Une femme, la cinquantaine rougeaude et le menton en galoche, sort de la voiture à laquelle il manque un enjoliveur et claque la portière. Elle est grande, assez

corpulente, elle a les cheveux courts, gris, et porte une salopette en jean. Elle apostrophe Sylvain par-dessus la haie.

— Vous êtes Sylvain Sargent ?

— Oui.

— Dieu me savonne ! Sylvain ! Je ne t'aurais pas reconnu, qu'est-ce que tu as grandi ! Je suis Arlette Defraîne, tu te souviens de moi ? On s'est vus une ou deux fois ici, aux Cabottes, quand tu étais petit.

Les nouvelles vont vite, pense Sylvain.

— Mes souvenirs sont très vagues, je suis désolé...

— J'ai appris, pour ta grand-mère. Pauvre Amarante. Tu vas rester un peu ?

— Oui.

— Peut-être que tu ne t'en souviens pas, je suis maraîchère et j'ai une petite exploitation sur la route d'Ainay.

— J'en ai entendu parler. Je comptais venir vous acheter des légumes demain.

— T'as même pas besoin de te déplacer ! Tu m'appelles le jeudi avant midi pour passer commande et je livre le vendredi après-midi. Il y a aussi de la viande et de la crèmerie, on est plusieurs producteurs. Que du bon, que du frais.

— Vous vendez des fleurs, aussi ?

— Oui, ça m'arrive, en fonction de la saison.

— Vous avez des roses, en ce moment ?

— Oui...

Arlette fronce un sourcil.

— Jaunes ?

— Jaunes, rouges, roses, blanches, c'est une toute petite production de roses de jardin, pourquoi ?

— C'est vous qui avez mis un bouquet sur la tombe de mon père, hier ?

Arlette semble déstabilisée quelques secondes mais reprend vite contenance.

—Tu sais, on a tous cru que ta grand-mère serait enterrée ici alors je me suis dit, on va fleurir la tombe même si elle n'est pas dedans. Je n'aurais pas dû ?

—Si, bien sûr, c'est très gentil d'avoir pensé à elle, je vous remercie.

La grande énigme des roses est résolue, Sylvain se sent un peu bête, rien à voir avec son père. Cette quête tourne à l'obsession.

— Vous cultivez tout en bio ?

— Oui monsieur ! clame Arlette. Donne-moi ton mail, Coco.

Elle sort un carnet à spirales et un stylo publicitaire mâchouillé de la poche ventrale de sa salopette et note l'adresse de Sylvain.

— Je fournis déjà Gustave, ton voisin, alors n'hésite pas.

— Gustave Goussaud ?

— Lui-même. Une vieille connaissance de ta grand-mère, répond Arlette avec un petit sourire. C'est un ours, il ne sort jamais de sa tanière mais il me fait de grosses commandes alors je suis souvent dans le coin. Il dit que les bêtes valent mieux que les hommes, ce qui n'est pas faux mais tout de même...

Arlette Defraine éclate de rire, remonte dans sa voiture et repart dans un nuage de gaz d'échappement.

4. ΣΧΟΛΙΑ

4.1 ΣΧΟΛΙΑΣΜΟΣ ΤΗΣ ΜΕΤΑΦΡΑΣΤΙΚΗΣ ΕΝΤΟΛΗΣ

Ένα μεταφρασμένο λογοτεχνικό έργο δεν πρέπει ποτέ να υπενθυμίζει στον αναγνώστη με οποιονδήποτε τρόπο ότι είναι μεταφρασμένο. Είναι χρέος του μεταφραστή να μεταφράσει με τρόπο ώστε το αποτέλεσμα της μετάφρασής του να είναι εξίσου αξιόλογο με το πρωτότυπο έργο, να δημιουργήσει δηλαδή, από το μηδέν, ένα καινούργιο έργο που να δίνει την αίσθηση πρωτοτύπου στους ομιλητές της γλώσσας-στόχου και όχι την αίσθηση ότι πρόκειται για κάτι υποδεέστερο από το πρωτότυπο. Ιδίως στη λογοτεχνική μετάφραση, ο στόχος αυτός πολλές φορές φαντάζει άπιαστος, ίσως λόγω του πολιτισμικού χάσματος μεταξύ των δύο αναγνωστικών κοινών. Εξάλλου, όταν μεταφράζουμε, δεν μεταφέρουμε απλώς λέξεις και φράσεις σε μια άλλη γλώσσα, μεταφέρουμε στο αναγνωστικό κοινό της γλώσσας-στόχου στοιχεία του πολιτισμού ενός άλλου λαού. Επομένως, η μεγαλύτερη πρόκληση έγκειται στο ότι η πολιτιστική αυτή μεταφορά πρέπει να γίνει όσο το δυνατόν ομαλότερα και πιο αβίαστα, ούτως ώστε να μην ξενίζει κατά την ανάγνωση και, ως εκ τούτου, να ρέει φυσικά. Στην περίπτωση του συγκεκριμένου μεταφρασθέντος αποσπάσματος, το κοινό στο οποίο απευθύνεται ο μεταφραστής είναι ευρύ. Ουσιαστικά, απευθύνεται σε όλες τις ηλικίες ελληνόφωνων αναγνωστών λογοτεχνίας, επομένως το ύφος θα πρέπει να διατηρηθεί απλό, όπως είναι άλλωστε και στο πρωτότυπο κείμενο.

4.2 ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΟΥ ΚΕΙΜΕΝΟΥ ΑΦΕΤΗΡΙΑΣ

4.2.1 ΚΑΤΑΝΟΗΣΗ ΤΟΥ ΠΡΩΤΟΤΥΠΟΥ

Το πρωτότυπο κείμενο αποτελεί απόσπασμα του λογοτεχνικού έργου της Zoé Viot με τίτλο *La forêt de Tronçais*. Το μυθιστόρημα πραγματεύεται την ιστορία ενός άνδρα, του Σουλβαίν, ο οποίος χάνει τη γιαγιά του, χωρίζει με τη σύζυγό του -χάνει ως εκ τούτου

εις έναν βαθμό και τα παιδιά του- και καταλήγει μόνος του να ψάχνει να βρει λίγο νόημα στη ζωή του. Σκαλίζοντας το παρελθόν της οικογένειάς του, εγκαθίσταται για ένα διάστημα στο σπίτι που κληρονόμησε από τη γιαγιά του, το οποίο βρίσκεται σε έναν πολύ μικρό οικισμό δίπλα στο δάσος του Τρονσέ, γεωγραφικά στο κέντρο ακριβώς της μητροπολιτικής Γαλλίας. Το απόσπασμα που επιλέχθηκε προς μετάφραση εκτείνεται από τη σελίδα 129 έως και τη σελίδα 146, στο οποίο η πλοκή της ιστορίας λαμβάνει χώρα στον μικρό αυτό οικισμό της Λε Καμπότ. Ο Σουλβαίν επισκέπτεται και δέχεται επισκέψεις από διάφορους κατοίκους του οικισμού, παλιούς γνωστούς της γιαγιάς του, καθώς επίσης περνάει και από το αστυνομικό τμήμα της περιοχής προσπαθώντας να συλλέξει όσες περισσότερες πληροφορίες μπορεί για το παρελθόν της οικογένειάς του, στα πλαίσια μιας ευρύτερης προσπάθειας αναζήτησης του ίδιου του του εαυτού.

4.2.2 ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ ΚΑΙ ΤΟΥ ΥΦΟΥΣ

Η γλώσσα του αποσπάσματος είναι απλή και καθημερινή. Είναι η γλώσσα που θα χρησιμοποιούσε κάθε απλός πολίτης στην καθημερινότητά του, πόσο μάλλον ένας επαρχιώτης, όπως στην περίπτωση του αποσπάσματος, όπου οι περισσότεροι χαρακτήρες είναι από το μικρό χωριό Λε Καμπότ. Ενίοτε παρουσιάζονται στοιχεία μια ακόμη πιο εκλαϊκευμένης μορφής της γλώσσας, όπως όταν η Αρλέτ Ντεφραίν αποκαλεί τον Σουλβαίν «Coco» προς το τέλος του αποσπάσματος. Αντίστοιχα, το ύφος είναι λιτό και η γραφή κατά τη διήγηση απλή. Επομένως, τόσο η γλώσσα όσο και το ύφος κυλούν πολύ ομαλά σε σχέση με την ιστορία. Ας δούμε σαν παράδειγμα τη φράση: «Ce rustre lui a ouvert les yeux». Εδώ, η συγγραφέας με μαεστρία επέλεξε να χρησιμοποιήσει τον χαρακτηρισμό «rustre» -που μετέφρασα ως «μπουρτζόβλαχος»- αναφερόμενη στον μεσίτη, μεταφέροντας τον εκνευρισμό του πρωταγωνιστή στα λόγια του αφηγητή. Αυτό που συμβαίνει συχνά είναι ότι η συγγραφέας δείχνει να παίρνει θέση και να συμφωνεί με τον πρωταγωνιστή της. Αυτή η τακτική της επιτρέπει να υιοθετεί ένα ύφος που να συνάδει με τις σκέψεις και το ίδιο το ύφος του χαρακτήρα που έχει πλάσει, με αποτέλεσμα να προκύπτει μια συνεκτικότητα κατά την ανάγνωση, με τρόπο απόλυτα φυσικό και ρέων, είτε ο λόγος είναι πλάγιος είτε είναι ευθύς.

4.2.3 ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΕΣ ΚΑΙ ΓΛΩΣΣΙΚΕΣ ΔΙΑΦΟΡΕΣ

Ακριβώς επειδή πρόκειται για ένα ξενόγλωσσο μυθιστόρημα, του οποίου η ιστορία λαμβάνει χώρα στη Γαλλία και μάλιστα σε ένα αρκετά επαρχιακό κομμάτι της χώρας, είναι φυσιολογικό να υπάρχουν πολιτιστικές διαφορές μεταξύ του κοινού στο οποίο απευθύνεται το πρωτότυπο και του κοινού στο οποίο απευθύνεται το μετάφρασμα. Επειδή όμως οι άνθρωποι δεν διαφέρουν τόσο πολύ από χώρα σε χώρα, ιδίως εντός της Ευρώπης, όπου σε γενικές γραμμές οι νοοτροπίες είναι παρόμοιες, δεν είναι ιδιαίτερα δύσκολο για τον Έλληνα αναγνώστη να αντιληφθεί την πραγματικότητα στη γαλλική επαρχία. Για παράδειγμα, η αστυνομία στη Λε Καμπότ δεν απέχει σχεδόν καθόλου από την παλαιά χωροφυλακή της ελληνικής επαρχίας. Οι συμπεριφορές των χωρικών είναι επίσης οικείες στον Έλληνα αναγνώστη, αφού αντίστοιχη αντιμετώπιση θα συναντήσει κανείς, για παράδειγμα, σε ένα χωριό της Θεσσαλίας. Ένθερμοι μεν, γεμάτοι περιέργεια δε, είναι συνήθως οι κάτοικοι των χωριών τόσο στην Ελλάδα όσο και στη Γαλλία, όπως επιβεβαιώνεται και μέσα από την περιγραφή της Viot.

Ένα άλλο πολύ ενδιαφέρον στοιχείο του αποσπάσματος είναι η αποστροφή που παρουσιάζουν οι επαρχιώτες της Γαλλίας απέναντι στους Παριζιάνους. Έχοντας ζήσει τα πρώτα της 18 χρόνια στην επαρχία και όλα τα υπόλοιπα χρόνια της ζωής της στο Παρίσι, η Ζοέ Viot γνωρίζει σίγουρα πολύ καλά και από τις δύο πλευρές πώς αισθάνονται τόσο οι επαρχιώτες όσο και οι Παριζιάνοι. Πρόκειται μάλλον για μια αμφίπλευρη κατάσταση «υποτίμησης». Για τους Παριζιάνους, οι επαρχιώτες είναι κατά βάση «μπουρτζόβλαχοι» και για τους επαρχιώτες, οι Παριζιάνοι είναι «σνομπ» και «παρεξηγιάρηδες». Η συγγραφέας μπορεί να μπει στη θέση και των δύο και για αυτό με τέτοια άνεση «προσβάλει» τόσο τη μία όσο και την άλλη πλευρά. Στην αρχή του αποσπάσματος, ο Σουλβαίν σκέφτεται πόσο «μπουρτζόβλαχος» («*rustre*») είναι ο Σαρπεντιέ, ο μεσίτης που ήρθε να κάνει μια εκτίμηση του σπιτιού του και γενικά βλέπουμε πόσο έξω από τα νερά του αισθάνεται συχνά ο πρωταγωνιστής («*il y a des jours où il se sent très loin de sa vie parisienne*»). Αντίστοιχα, ο Σαρπεντιέ αποκαλεί εύθικτο τον Σουλβαίν, απευθυνόμενος σε όλους όμως τους Παριζιάνους («*Toujours aussi susceptibles, les citadins*») και παρακάτω, ο αστυνομικός δείχνει έναν ελαφρύ εκνευρισμό απέναντι στους Παριζιάνους, υπαινισσόμενος πως συνεχώς ζουν μέσα στη βιασύνη, το άγχος και την πίεση («*Allez, monsieur est pressé. Ils sont toujours pressés*

[...] Les Parisiens »). Όλη αυτή η συμπεριφορά μάλλον πηγάζει από κάτι πολύ γενικότερο, την αντίληψη ότι το Παρίσι είναι το επίκεντρο της χώρας. Η πραγματικότητα της σύγχρονης Γαλλίας έγκειται πράγματι σε αυτήν την αντίληψη. Θα έλεγε κανείς πως όλα είναι «Παρισκοκεντρικά» και πως το Παρίσι, σε σχέση με την υπόλοιπη χώρα, «υπερπροβάλλεται» και «υπερπροωθείται», με αποτέλεσμα να αισθάνονται λίγο «παρατημένοι» οι κάτοικοι των υπόλοιπων -και πρωτίστως των επαρχιακών- περιοχών. Παρόμοια είναι η κατάσταση και στην Ελλάδα. Όλα φαίνεται να κινούνται γύρω από την Αθήνα, κατάσταση που φέρει το αποτέλεσμα της αίσθησης ότι όλη η επαρχία έρχεται σε δεύτερη ή και τρίτη μοίρα.

Η γαλλική και η ελληνική γλώσσα είναι και οι δύο γλώσσες ινδοευρωπαϊκής προέλευσης, με πάρα πολλά κοινά στη βάση της δομής τους. Δεδομένου ότι το απόσπασμα που αναλύεται πρόκειται για ένα κείμενο σε γενικές γραμμές αρκετά προφορικό και όπως αναφέρθηκε και παραπάνω, καθώς οι δύο λαοί μεταξύ τους έχουν περισσότερες ομοιότητες παρά διαφορές, ο τρόπος που εκφράζονται οι χαρακτήρες στο μυθιστόρημα είναι πολύ οικείος στον Έλληνα αναγνώστη. Οι δύο γλώσσες στην προκειμένη περίπτωση έχουν πολύ παρόμοιο χαρακτήρα, με αποτέλεσμα η δουλειά του μεταφραστή να καθίσταται πιο εύκολη.

4.3 ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΤΩΝ ΜΕΤΑΦΡΑΣΤΙΚΩΝ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΩΝ

Διαβάζοντας το «La forêt de Tronçais» και προσπαθώντας μετέπειτα να επιλέξω το κατάλληλο κομμάτι του για την παρούσα πτυχιακή εργασία, κατέληξα στο συγκεκριμένο απόσπασμα (σελίδες 129-146) ακριβώς επειδή πρόκειται για ένα κομμάτι του βιβλίου στο οποίο υπάρχουν αρκετά σημεία που προσφέρονται προς ανάλυση και διάφορα σημεία με μία παραπάνω δυσκολία στην κατανόηση και κατ' επέκταση στη μετάφραση. Μία από τις πρώτες αποφάσεις που κλήθηκα να λάβω ήταν η μετατροπή του ενεστώτα σε αόριστο. Αν και αρχικά είχα επιλέξει τη διατήρηση του ενεστώτα, ύστερα άλλαξα γνώμη καθώς θεώρησα ότι στα ελληνικά η διήγηση είναι λίγο πιο ευχάριστη όταν είναι σε παρελθοντικούς χρόνους. Ωστόσο, υπήρξαν ελάχιστα σημεία που αποφάσισα να διατηρήσω στον ενεστώτα, παρόλο που υιοθέτησα τον αόριστο και τον παρατατικό σε γενικές γραμμές. Για παράδειγμα, προς το τέλος της

σελίδας 12 της παρούσας εργασίας, μετέφρασα ένα σημείο στον ενεστώτα: «Ο Σουλβαίν χάνει έναν πόντο, το νιώθει». Αν και θα μπορούσα να είχα γράψει «Ο Σουλβαίν έχασε έναν πόντο, το ένιωσε», θεώρησα ότι διατηρώντας τον ενεστώτα, πετυχαίνω μια αμεσότητα και μια εγρήγορση στην ανάγνωση. Δίνεται η αίσθηση ότι «χάνει εκείνη τη στιγμή έναν πόντο», οπότε με αυτόν τον τρόπο προκαλείται αγωνία για το τι θα ακολουθήσει, αφού πρόκειται για μια κατάσταση που εξελίσσεται εκείνη τη στιγμή. Στην ουσία, αυτό που προσπάθησα να πετύχω ήταν ο αναγνώστης να αναρωτηθεί και να αγωνιά να μάθει «αν θα χάσει κι άλλο πόντο» ο Σουλβαίν στη συνέχεια.

Ένα μείζον ζήτημα που συναντάται κατά κόρον στη λογοτεχνική μετάφραση -και που κλήθηκα να αντιμετωπίσω και εγώ- ήταν η κατά λέξη πιστότητα στο πρωτότυπο κείμενο. Φυσικά και οφείλουμε να είμαστε όσο πιο κοντά νοηματικά γίνεται στο πρωτότυπο, ωστόσο δεν μπορούμε να ακολουθούμε την κατά λέξη μετάφραση. Όχι μόνο διότι δεν είναι εφικτό, αλλά γιατί τις περισσότερες φορές δεν είναι και σωστό. Η λογοτεχνική μετάφραση, σε αντίθεση με άλλων ειδών μεταφράσεων, απαιτεί φαντασία, δημιουργικότητα και σχετική ελευθερία εκφραστικότητας. Ο μεταφραστής λογοτεχνίας πρέπει να έχει κατά νου ότι μεταφράζοντας ένα έργο, στην πραγματικότητα δημιουργεί από την αρχή ένα καινούργιο. Ας δούμε ως παράδειγμα το χωρίο « La brume de la photo de l'étang fait planer sur la cheminée une atmosphère paisible, un peu triste, mais recueillie, résignée ». Εδώ, εάν αποφάσιζα να ακολουθήσω την κατά λέξη μετάφραση, θα έβγαине ένα τελείως αφύσικο αποτέλεσμα στα ελληνικά. «Υποχρεώθηκα», επομένως, να αυτοσχεδιάσω -σεβόμενος πάντα τα όρια της ελευθερίας που μπορεί να έχει ένας μεταφραστής- μεταφράζοντας το συγκεκριμένο σημείο με λιγότερη αυστηρότητα και περισσότερη ελευθερία, καταλήγοντας στην απόδοση «Η καταχνιά στη φωτογραφία μιας λιμνούλας που ήταν πάνω από το τζάκι δημιουργούσε μια γαλήνια, αλλά και ελαφρώς στενάχωρη και μυστικιστική ατμόσφαιρα». Περισσότερη σημασία έχει πάντα να μεταφέρεται το νόημα μιας πρότασης και όχι απαραίτητα να μεταφράζονται όλες οι λέξεις που την συνιστούν.

Παίρνοντας ως παράδειγμα τη συγκεκριμένη εργασία, μπορεί εύκολα να παρατηρήσει κανείς ότι πολλά είναι τα σημεία στα οποία χρειάζεται να αλλάζουμε κάποια πράγματα στη μετάφρασή μας όταν μεταφράζουμε προς τα ελληνικά, προκειμένου η απόδοση που προτείνουμε να είναι πιο κοντά στον φυσικό ομιλητή της ελληνικής. Πιο συγκεκριμένα, το γαλλικό « Dieu me savonne ! », που λέει η Αρλέτ όταν αναγνωρίζει ότι ο Σουλβαίν είναι εγγονός της Αμαράντ, είναι ξεκάθαρα γαλλική

έκφραση που υποδηλώνει έκπληξη. Σε καμία περίπτωση δεν θα μπορούσα να τη μεταφράσω ως «Ας με σαπουνίσει ο Θεός!», οπότε προτίμησα να την απλοποιήσω χρησιμοποιώντας τη σίγουρη εναλλακτική «Θεέ μου!».

Επιπλέον, κάτι που αξίζει να σχολιαστεί είναι η μεταγραφή του οικισμού «Les Cabottes». Μέχρι να αποφασίσω ότι θα μετέγραφα τον οικισμό ως «η Λε Καμπότ», μου πέρασαν διάφορες σκέψεις. Δεδομένου ότι στα γαλλικά η ονομασία βρίσκεται στον πληθυντικό αριθμό, θα μπορούσα να είχα επιλέξει την εναλλακτική του πληθυντικού αριθμού και στα ελληνικά: «οι Λε Καμπότ», «στις Λε Καμπότ» και ούτω καθεξής. Παρόλα αυτά, προτίμησα τον ενικό αριθμό διότι στα ελληνικά δεν έχει κάποιο συγκεκριμένο νόημα ο πληθυντικός, δεν σημαίνει κάτι. Για τον Έλληνα αναγνώστη, η «Λε Καμπότ» δεν είναι παρά ένα τοπωνύμιο, επομένως ο πληθυντικός αριθμός απλώς θα περιέπλεκε τα πράγματα χωρίς λόγο.

Εν συνεχεία, άξιο αναφοράς σημείο μεταφραστικής δυσκολίας αποτελεί η πρόταση «L'apostrophe a encore s'éni». Στο συγκεκριμένο σημείο, η συγγραφέας θέλησε να δώσει έμφαση στο πόσο κακοφτιαγμένα είναι κάποια λογοπαίγνια με τις αποστροφές στα γαλλικά. Μάλιστα, έπειτα από επικοινωνία μαζί της μέσω ηλεκτρονικής αλληλογραφίας, μου εξήγησε πιο αναλυτικά ότι υπάρχει αυτή η συνήθεια να δημιουργεί ο κόσμος στα γαλλικά αυτά τα «φθηνά» λογοπαίγνια, ενώνοντας απλώς δύο λέξεις με μια απόστροφο ή με αποσιωπητικά, όπως και στην προκειμένη περίπτωση. Το αποτέλεσμα είναι συνήθως κακόγουστο και με την πρόταση αυτή, ουσιαστικά κοροϊδεύει αυτό ακριβώς το φαινόμενο. Για αυτόν τον λόγο επέλεξα να τη μεταφράσω λίγο πιο ελεύθερα, λέγοντας πως «η απόστροφος ήταν ακόμη εκεί» και επιπλέον «τα έκανε όλα χειρότερα». Ενώ το δεύτερο σκέλος της μεταφραστικής μου απόδοσης δεν υπάρχει ξεκάθαρα στο πρωτότυπο κείμενο, θεώρησα σωστό στα ελληνικά μέσω της μετάφρασής μου να μεταφέρω το νόημα όσων ήθελε να περάσει η συγγραφέας στον αναγνώστη. Εξάλλου, αυτό ακριβώς οφείλει να κάνει ένας μεταφραστής και δη ένας μεταφραστής λογοτεχνίας. Όπως έχει σημειώσει και ο Κεντρωτής, ο μεταφραστής λογοτεχνικών έργων είναι κατ' ουσία αυθεντής (Κεντρωτής, 2007, 105 κ.ε.), επομένως είναι χρέος του να δημιουργεί και το κάτι τις παραπάνω όπου κρίνει ότι υπάρχει το περιθώριο να το κάνει. Εδώ έγκειται και η ικανότητα της εκτίμησης των ορίων του επιτρεπτού και της δημιουργικότητάς του. Ποτέ δεν πρέπει να ξεχνάμε ότι η μετάφραση, εκτός από μια απλή απόδοση λέξεων σε μια άλλη γλώσσα, είναι πρωτίστως μεταφορά νοημάτων από έναν προς έναν άλλον πολιτισμό.

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει επίσης το σημείο στο οποίο η Ντολορές -η φουρνάρισσα- εκφράζει στον Σουλβαίν την απογοήτευσή της για την κατάσταση στην οποία βρίσκεται το νεκροταφείο του χωριού. Συγκεκριμένα, η φράση « Je te passerais tout ça au *roundeure* moi... » περιλαμβάνει σε γραπτή μορφή ένα στοιχείο του προφορικού λόγου. Η Viot, πάνω στην προσπάθειά της να δώσει στον αναγνώστη να καταλάβει ότι η Ντολορές είναι μια χαρακτηριστική Γαλλίδα επαρχιώτισσα που δεν μιλάει καλά αγγλικά, αποφάσισε να αποδώσει στο κείμενό της την έντονη γαλλική προφορά της Ντολορές, μεταγράφοντας φωνητικά το ζιζανιοκτόνο Roundup ως «roundeure». Όταν λοιπόν ο γαλλόφωνος αναγνώστης διαβάζει τη λέξη αυτή, μπορεί απευθείας να καταλάβει αυτό που εξήγησα παραπάνω για το υπόβαθρο της Ντολορές. Αντίστοιχα, στα ελληνικά, προσπάθησα να διατηρήσω αυτό το υπόβαθρο της επαρχιώτισσας, με την εκδοχή της ελληνικής όμως προφοράς: «ρουντούπ». Μια Ελληνίδα επαρχιώτισσα μεγάλης ηλικίας που δεν μιλάει αγγλικά δεν θα ήξερε να διαβάσει ούτε το «ου» ως «άου» ούτε το «u» ως «α».

Προς το τέλος του μεταφρασθέντος αποσπάσματος, η Αρλέτ συναντάει τον Σουλβαίν έξω από το σπίτι του. Παρατηρούμε ότι κάποια στιγμή, όταν ζητάει τη διεύθυνσή του, του απευθύνει τον λόγο αποκαλώντας τον «Coco». Στα γαλλικά, η λέξη αυτή χρησιμοποιείται όταν κάποιος θέλει να απευθυνθεί σε κάποιον που δεν θυμάται το όνομά του ή να αναφερθεί σε κάτι που του διαφεύγει η ονομασία εκείνη τη στιγμή. Πρόκειται για έναν πολύ οικείο αλλά και παλιομοδίτικο τρόπο να απευθυνθεί κανείς σε κάποιον άλλον. Για αυτόν τον λόγο αποφάσισα στα ελληνικά να αποδώσω τη συγκεκριμένη λέξη ως «γλύκα». Αντιστοιχεί σε αυτόν ακριβώς τον χαριτωμένο, γεμάτο αυτοπεποίθηση και ταυτόχρονα παλλαϊκό χαρακτήρα και τόνο με τον οποίο η Αρλέτ απευθύνεται στον πρωταγωνιστή. Αυτή η προσπάθεια της καλύτερης δυνατής αντιστοιχίας είναι κάτι που ανέκαθεν λειτουργούσε και θα συνεχίσει να λειτουργεί ως «επιβραδυντής» στο έργο ενός μεταφραστή, καθώς ο ίδιος ο μεταφραστής «μονίμως προβληματίζεται σχετικά με το ποιος είναι ο καλύτερος τρόπος να μεταφράσει ένα κείμενο. Για να τον επιλέξει όμως, θα πρέπει να είναι γνώστης και των δύο πολιτισμών τους οποίους φέρνει κοντά με τη μετάφρασή του» (Δημητρούλια & Κεντρωτής, 2015, σ. 32). Αυτό αποτελεί ένα από τα πλέον σημαντικά «συστατικά» για μια επιτυχημένη μετάφραση. Όση περισσότερη τριβή έχει ένας μεταφραστής και με τον πολιτισμό της γλώσσας από την οποία μεταφράζει ή προς την οποία μεταφράζει, τόσο πιο καλό ποιοτικά θα βγει και το αποτέλεσμα της δουλειάς του.

4.4 ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΗΣ ΠΟΙΟΤΗΤΑΣ ΤΗΣ ΜΕΤΑΦΡΑΣΗΣ

Η διαδικασία της μετάφρασης του συγκεκριμένου αποσπάσματος από το μυθιστόρημα *La forêt de Tronçais*, αν και με αρκετά σημεία που προξένησαν προβληματισμούς και δεύτερες σκέψεις, κύλησε ομαλά και, αν μου επιτρέπεται, αρκετά ικανοποιητικά. Σε γενικές γραμμές, θεωρώ πως το αποτέλεσμα, το τελικό δηλαδή μετάφρασμα που συνέταξα, ανταποκρίνεται κατά πολύ μεγάλο βαθμό στο πρωτότυπο κείμενο, χαρακτηρίζεται από πιστότητα στη γλώσσα, το ύφος, τον χαρακτήρα και το περιεχόμενο και, πρωτίστως, δεν παραπέμπει σε κάτι που έχει ήδη δημιουργηθεί, παρόλο που υπό μία έννοια, έχει όντως. Όσο δημιουργική και αν είναι η διαδικασία της λογοτεχνικής μετάφρασης, παραμένει μετάφραση. Και η μετάφραση από μόνη της, όπως αναφέρθηκε και στην προηγούμενη ενότητα, έχει κάποια όρια δημιουργικότητας. Σκοπός είναι ένα μετάφρασμα να κάνει τον αναγνώστη να ξεχνιέται και να πιστεύει ότι διαβάζει κάτι πρωτότυπο, κάτι που πιστεύω πως έχω καταφέρει στην παρούσα εργασία. Εκεί ακριβώς έγκειται, κατά τη γνώμη μου, η επιτυχία ενός μεταφραστή λογοτεχνίας. Εκτός αυτών, επειδή παραπάνω αναφέρθηκα και στην επαφή που οφείλει να έχει ένας μεταφραστής τόσο με τον δικό του όσο και με τον πολιτισμό της γλώσσας από ή προς τον οποία μεταφράζει, αξίζει να αναφερθώ στο ότι από μικρός είχα μια τάση και μια αγάπη για τη Γαλλία και τον πολιτισμό της, σε πολλά επίπεδα. Από τη λογοτεχνία, το θέατρο και τη γλώσσα μέχρι τη γεωγραφία, την ιστορία και την επικαιρότητα της χώρας. Αυτό το ενδιαφέρον με ώθησε να διατηρήσω μια μόνιμη επαφή με τον γαλλικό πολιτισμό, σε σχεδόν καθημερινή βάση, με διάφορους τρόπους. Επομένως, έχοντας διατηρήσει αυτή τη συχνή τριβή με τον γαλλικό πολιτισμό και έχοντας διαβάσει ολόκληρο το συγγραφικό έργο της συγγραφέως του μυθιστορήματος του οποίου κλήθηκα να μεταφράσω ένα απόσπασμα, πιστεύω πως έχω καταφέρει να αποδώσω με αρκετά ικανοποιητικό τρόπο ένα ποιοτικό μετάφρασμα.

5. ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Φτάνοντας στο τέλος αυτής της εργασίας, κρίνω απαραίτητο να τονιστεί η σημασία της λογοτεχνίας και της μετάφρασης ως μεμονωμένες έννοιες, η σχέση μεταξύ τους αλλά και ο ρόλος που διαδραματίζουν στη διάδοση του πολιτισμού στη σύγχρονη εποχή. Η θεώρηση της λογοτεχνικής μετάφρασης συναρτάται αυτονόητα προς τη θεώρηση της λογοτεχνίας: τόσο η λογοτεχνία όσο και η μετάφραση είναι έννοιες ευρύτατες και ιστορικά προσδιορισμένες, με αποτέλεσμα η λογοτεχνική μετάφραση να είναι επίσης μια δύσκολα προσδιορίσιμη κατηγορία (Δημητρούλια & Κεντρωτής, 2015, σ. 30). Όσο δύσκολα προσδιορίσιμη κι αν είναι όμως, δεν παύει να αποτελεί μια κατηγορία και μάλιστα έναν πολύ βασικό κλάδο της μετάφρασης. Αποτελεί πυλώνα του σύγχρονου πολιτισμού, χωρίς τον οποίο ο ανθρώπινος πολιτισμός σήμερα δεν θα βρισκόταν στο σημείο της γνώσης και της ιστορίας που έχει φτάσει. Το έργο των μεταφραστών λογοτεχνίας όλων των προηγούμενων αιώνων έχει αποτελέσει το κλειδί για τη συνέχιση πολλών αξιών. Αξιών που μεταφέρονται και στον χρόνο αλλά και στον τόπο, διότι η μετάφραση και διαιωνίζει, αλλά κυρίως επιτρέπει σε ξένους πολιτισμούς να δεχθούν όσα έχει να διδάξει ένας άλλος. Η εργασία αυτή μου επέτρεψε να εισχωρήσω ακόμη πιο εις βάθος στον γαλλικό πολιτισμό, μια και δεν είχα κληθεί ποτέ ξανά στο παρελθόν να μεταφράσω τέτοιου μεγέθους απόσπασμα, ενώ ταυτόχρονα μου έδωσε κίνητρο να ασχοληθώ ακόμη περισσότερο με τη λογοτεχνική μετάφραση, αλλά και να αφιερώσω ακόμη περισσότερο χρόνο στη σύγχρονη γαλλική λογοτεχνία. Αυτό που εμπέδωσα περισσότερο από όλα κατά τη διαδικασία της συγκεκριμένης εργασίας ήταν αυτό που ήδη ανέφερα μερικές φορές με άλλα λόγια και στον σχολιασμό: ο μεταφραστής λογοτεχνίας πρέπει να χαρακτηρίζεται από ευελιξία.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΑΝΑΦΟΡΕΣ

Δημητρούλια, Ξ., & Κεντρωτής, Γ. (2015). *Λογοτεχνική μετάφραση* (No. IKEEBOOK-2020-022). Σύνδεσμος Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών.

Κεντρωτής, Γ. (2007). *Στις κερκίδες του λόγου*. Αθήνα: Διάυλος.

Viot, Z. (2023). *La forêt de Tronçais*. Paris : Héliopoles.